

celoletna . . . K 4—
pololetna . . . K 2—
šetrilietna . . . K 1—
posamezna štev. 10 vin.

Nefrankirana pisma se
ne sprejemajo; reko-
pisi se ne vračajo.



Naša Moč

Glasilo slovenskega delavstva

Uredništvo in uprav-
ništvo v Ljubljani,
Katoliška tiskarna

Oglasi se sprejemajo
po dogovoru.

Štev. 52.

V Ljubljani, 22. novembra 1918.

Leto XIII.

Na čem je razpadla stara Avstrija?

Ta študij bo za nas ne samo zanimiv, ampak tudi silno koristen, ker nas bo varoval tistih napak, ki so jih imeli ljudje, ki so razbili monarhijo. Nemci in Madžari so imeli vse v rokah. Res je sicer v Avstriji navadno ta ali ona stranka pomagala Nemcem, a glavni aranžerji so bili vedno Nemci. Razlogov, zakaj je morala država razpasti, bo seveda nebroj, zato ker bolezen ne pride skoro nikdar sama, se ne omeji skoro nikdar samo na en organ, ampak prav kot v človeku napake in kreposti ljubijo družbo in pripelje vsaka celo družino s seboj, tako je tudi v državi. Človeka upropastita naprej poglavitna dva glavna greha: napuh in lakomnost. Ta dva upropastita tudi vsako državo in sta vir nesreče tudi v Avstriji. Nemec je mislil, da je on cvet avstrijskega prebivalstva, tisti kvas, ki bo pozvil in reorganiziral vse, tisti voditelj, ki ga je narodom otrokom dala dobrotna narava. Pred kakimi 14 dnevi je prinesel »Kikeriki« zemljevid držav, ki so nastale na ozemlju Avstroogrske. Mesto barv je pa označil vsako državo z živalicami, ki so za dotični narod simboličnega pomena. Nemška Avstrija je bila označena z mravljami, Češka s stenicami in Jugoslavija z — ušmi. Šala je šala in domišljavost je domišljavost. Da bi ta otrok kdaj odrasel, tega Nemec ni veroval — saj se je za otroka veliko premalo brigal — in tega tudi ni hotel; s tem bi izgubil svojo »službo« kot voditelj. Ker vodi ljudstvo, je tudi neslo in je slonelo prav tako na napuhu kakor na njegovi sestri: lakomnosti. Ob takih razmerah je moral biti v dunajskem parlamentu vedno oženj v stehi in ni moglo biti časa za nič drugega kakor za boj, v katerem je bilo veliko krika in malo volje. Nemških zahtev je bilo prav toliko, kakor nemških protestov. Pokojni Krek je onemoglost Avstrije, storiti kaj pametnega in odločnega, sarkastično ožigosal ob priliki, ko se je šlo za postavbo proti razširjanju alkohola in za pospeševanje zmernostnega gibanja. Rekel je nekako tako-le, ko je videl, da se ne bo nič zgodilo: »Gospodje! Pravimate, le nikari ne glasujte za to prepotrebno stvar. Ves mesec nismo storili tukaj toliko, da bi bilo vredno groša; bodimo dosledni, ne kvarimo slike celega mesca danes in tudi danes nikari ne storimo ničesar!« Napuh in lakomnost skupaj sta rodila koritarstvo, ki je bujno cvetelo. O Madžarih niti ne govorimo, preko njih bo šla zgodovina kot preko naroda, ki se ni zmenil za tok časa.

O koritarstvu! S to kratko besedo označimo najpravišne sistem, ki se je kril za zvečnimi izrazi nemških »belangov«, »nemškega kurza«, »državo ohranjajočega elementa«, »širjenja kulture« in podobnimi evfemizmi. V bistvu je šlo vedno za isto reč: spraviti svoje ljudi in sebe k boljšemu in lažjemu kruhu, k ugledu in časti, druge pa odrivati. Zato se tudi ministri v Avstriji niso mogli nikdar menjavati dovolj hitro. In eno je gotovo in se ne more dovolj naglašati: nemogoča je dobra uprava, če se šefi neprestano menjavajo. Kdor je na svetu res kdaj delal, ta ve, v koliko se je njegovo delo ob vstopu v službo ločilo od poznejšega. Delo človeka uči, tako pravi naše

ljudstvo in izraža s tem globoko resnico. Sedaj pa poglejmo avstrijske ministre! Prav kakor imamo invalide iz vojne službe, tako imamo tudi invalide iz politične službe, ki so jo vršili po par mescev, potem pa vlečejo invalidno penzijo do smrti. Navadno se misli, da jih je spravila v politični pokoj samo slovenska opozicija, ki se je borila proti nemškemu koritarstvu. To dostikrat ni res. Mnogi slučajni bi se dali navesti, da so ob imenovanju nove vlade pričeli opozicijo tisti, ki niso prišli v vladu. Na dan, ko je nastopil Hussarek kot ministrski predsednik — bilo je v zadnjih dneh julija 1918 — se je morebiti izrekla v naši zbornici zadnjikrat beseda »nemški kurz«. Ni je izrekel Hussarek, v svojem nastopnem govoru jo je izpustil in pričel ubirati druge strune. Tedaj je zavpil Teufel, ena najmanj simpatičnih prikazni v zbornici: »Wo ist der deutsche Kurs?!« Med poslanci pa se je govorilo, da izvira Teuflova opozicija iz tega, da ni postal — minister. Pot, po kateri je upal priti do tega, je bila pot ekstremnega radikalizma. Kdor ni radikalen do neumnosti, ni dober narodnjak. Vsakdo pa je bil prepričan, da je ta naročni radikalizem identičen s koritarstvom.

Koritarstvo ni združljivo ne z demokracijo in ne s svobodo. Demokracija zahteva, da je vir dohodkov le delo in da naj tisti ne je, kdor ne dela. Ker se koritarstvo more vzdržati samo s terorizmom, je tudi nezdržljivo s svobodo.

Sedaj je naša stvar, da pokažemo pred svetom, da smo zreli, živeti samostojno državno življenje kot kulturna država. Zato naj se pokaže sedaj, ali smo zreli, da se vladamo po možeh iz lastne srede, ali smo zreli, prave moze poveriti v vodstvo in potrebno oblast tudi varovati. Splošno prepričanje je, da je naša vlada v dobrih rokah; tudi vojaki, ki prihajajo iz tujine domov, pravijo, da so prišli v človeške razmere šele, ko so prestopili meje Jugoslavije. Poročila o delovanju naše vlade nam dokazujejo, da se tu dela z naporom vseh sil, in hvaležni moramo biti možem, ki orjejo v mnogem oziru ledino sredi najtežjih razmer. Da je naše ljudstvo zrelo za samovlado, nam dokazuje dejstvo, da stoji skoro brez izjeme enotno za našo vladu in da ne kaže nikakega nagnenja do tega, da bi premetavalo šefe oddelkov tako, kot so delali razbijalci Avstrije. Zrelost za svobodo se kaže tudi v tem, da vlada med ljudmi v obče spravlja duh, ki ve ceniti potrebo po svobodi tudi pri bližnjiku in ne namerava ustvariti v naši državi avstrijskih razmer v drugačni obliki, dasi je seveda jasno, da zahteva skupna država gotove pogoje jezikovnega značaja, ki jih rad prizna vsakdo, naj bo te ali one narodnosti. Naše ljudstvo je že po lastni svobodoljubni slovanski naravi izpolnilo načela pravičnosti, ki jih zahteva Wilson v svojem zadnjem apelu na osvobodene avstrijske narode.

Duh harmonije in solidnega dela vlada med nami. Ne vemo, kaj je bolj čudno: Ali to, da znamo živeti tako složno in imeti pred očmi vedno sveto stvar domovine, ne pa osebnosti, ali to, da smo bojevali poprej tako hud boj dostikrat ne da bi vedeli, zakaj. Dolgo zaželjena sreča, ki si je nismo upali niti pričakovati tako hitro in v taki popolnosti, nas je vzgojila v zvezi s skrbjo, da zatremo v sebi

vse slabosti, ki bi utegnile škoditi naši lastni državi.

Jugoslavija, lepa si ob svojem prihodu in blagoslov prihaja s teboj!

J. S. Z.

NAŠA BODOČNOST.

Idrija, 14. novembra 1918.

II.

Stanovanjsko vprašanje.

Poleg dobre plače in zdravstvenih zahtev pridejo zelo v poštev delavska stanovanja. Pri nas teh primanjkuje. Res je, da je prejšnja avstrijska uprava pričela zidati rudarske hiše (tu imenovane: Berghause), a te ne odgovarjajo radi svoje velikosti in prevelike množine stanovanj nikakor pravemu namenu. Saj so to cele kasarne. Mislimo si le, da je v eni taki rudarski hiši nastanjenih po šestnajst, dvajset do trideset družin. Kak vpliv mora imeti tolika množina družin na posamezne družine!

Nek ugleden naš prijatelj nam je v nekem krožku glede takih rudarskih hiš sledeče izjavil: »V Berghauzu ni odločnega gospodarja. Najboljši ljudje pridejo z najhujšimi skupaj. Primanjkanje primernih prostorov onemogoča nadzorstvo nad otroki. Igrajo se skupaj in se ne naučijo nič dobrega. Človek je k slabemu nagnjen, in posname rajši slabo kot dobro. Razširja se laž in tatvina. Moralnost trpi zelo veliko. Treba bo skrbeti, da se namesto teh kasarn postavi male hišice, kjer bo gospodarilo samo par družin.

Družinski oče

se v »Berghauzu« ne more nikdar razviti do potrebne veljave. Ni samostojnosti. To bi bilo v mali hišici vse drugače. Tam je on gospodar, tam je v svoji družini on najvišji glavar in nihče se nima vmešavati v družinske zadeve, dokler on umno, trezno in preudarno gospodar. Temu mora vsak trezno misleči človek pritrditi. Ker se pa bodo delavska stanovanja tudi v bodočnosti postavljala še vedno naprej, bo torej dolžnost sedanje nove uprave rudnika, da se bo ozirala tudi na te zahteve ter dala delavcu stanovanje v hišah, ki bodo za dve do štiri družine pripravljene.

Če gremo na »Brusgoše«, dobimo tam kar cel del mesta nasutega s temi kasarnami. Da se tam nikakor ne more otroke prav gojiti, to vidimo že leta in leta. Ta del mesta nam je dal še vedno večino napol podivjanih in prezgodaj zrelih otrok. Tu nista prišla oče in mati nikoli do svoje prave veljave. Naj sta učila svoje otroke še tako lepega vedenja, naj sta jim sejala v srce še tako dobre nauke, ko so prišli na cesto, so vse to pozabili. Tu so dobili tovarišijo, ki je bila brez vsake vzgoje, poslušali so nehotne klanjanje nekoliko odraslejših mladine in ne mnogokrat tudi starejših ljudi. Videli so dostikrat tudi vse polno slabih zgledov. Kako slabo je to vplivalo na otroke, menim, da mi ni treba posebej omenjati. Zatorej je v interesu našega mesta in države, da se odpomore taki stanovanjski mizeriji.

So pa še stanovanja,

ki izgledajo bolj hlevu podobna kot pa biva-
hišcu za ljudi. Ta pa so po zasebnih revnejših
hišah. Ako pridemo v tako stanovanje, udari
nam nasproti zatuhli zrak, smrad. Pohištvo
je kar na kupu spravljeno, nič ni čistega, vse
je zanemarjeno. Tu stanuje družina, obstoječa
od štirih do osem oseb. Stanovanja so zraven
še vlažna. Kako se more družina v takem slu-
čaju prav razvijati? In od tu dobimo one ble-
de in suhe obraze, od tu izhajajo otroci polni
jetike in drugih boleznih.

Stanovanjskemu vzgojnemu neredu se mora tudi odpomoči.

Na otroke moramo paziti kar najbolje,
dati jim prostosti, seveda pod skrbnim var-
stvom, dati jim svežega zraka. In tu se zopet
pokaže, kako velikega pomena je, ako oče pri
svojem delu dovolj zasluži, da lahko svojim
ljublencem, svojim otrokom postreže z dobro,
zdravo, tečno in zadostno hrano. Ta krvava
svetovna vojna je zadala razvoju otroka s tem,
da je moral trpeti pomanjkanje, mrz in raz-
ne druge vojne nepravilke, veliko rano. Zaostal
je v razviku. Merodajna mesta (pri nas rud-
niško upravo) pozivljamo, naj prej ko mogoče
rešijo delavca takih stanovanj. One pa, ki
radi svoje nemarnosti še vzdržujejo taka sta-
novanja, se mora s strogimi zdravniškimi
predpisi prisiliti, da bodo bolj pazili na red in
snago po stanovanjih.

Naš oče dr. Krek

je prav dobro spoznal nujno potrebo zdravih
delavskih stanovanj. Zato je pa tudi napravil
v Ljubljani po velikem trudu in naporu ven-
dar nekaj hišic, v katerih stanujejo delavci.
In kako so mu oni hvaležni za to. Saj jim je
dal ceneno bivališče ter priliko, da se lahko
popolnoma prilagodijo lepemu in zdravemu
razvoju ter tudi svoje otroke vzgajajo svo-
bodno, brez tujega vpliva.

Razpad družinskega življenja

in ohlajevanje domovinske ljubezni so opazili
v Nemčiji med ljudstvom. In porajala se je
misel: kdor nima lastne grude, za katero bo
skrbel, katero bo obdeloval in ljubil, ta tudi
skupne domovine ne bo ljubil. Spoznanje je
rodilo delo. Danes postavljajo z vneto hišice
z majhnim posestvom, v katere bodo nastanili
iz vojske se vračajoče branitelje domovine.
Po desetletju pridnega dela bo prešlo posestvo
v njihovo zasebno last.

Tudi naša država, ki je sedaj še v poro-
dih težavah, si bo morala v prihodnje pridobiti
ljubezen ljudstva in jo tudi obdržati. To pa bo
dosegla le, ako mu bo šla na roko ter pazila
nanj kot na zenico v očesu. Ne pridobiti ljud-
stvo za krvave vojne namene, ne morda za
sužnje kakih birokracij ali izsesovalcu kapi-
tala, to bi ne bilo po volji ljudstva, temveč
mora si pridobiti ljudstvo, da bo delovalo

za lepoto obstoja in procvit nje same. Da je
pa delavec oni, ki daje državi vrednost, mora
tedaj tudi ona zanj zadostno skrbeti.

Ona mu mora iti na roko

v vsem, mu mora lajšati v dela prostih urah
zavest, da ni samo za težko delo, ampak da
je človek vsakemu enak, s pravicami in udob-
nostmi vsakega. Da si pridobi delavca zase, se
mora tedaj tudi v stanovanjskem vprašanju
ozirati nanj.

Pri nas (v Idriji) imamo za stavbo takih
hišic še dovolj prostora, in če se odpravijo še
grablje, ki so pripravljene, da lovijo drva, ka-
tere voda donese, tedaj imamo prostora v ve-
liki množini na razpolago. Idrijska se bo mo-
rala regulirati, da se s tem odpravi poplava.
ki že leta in leta dela našemu mestu občutno
škodo. Mesto se zaradi tega ni moglo prav raz-
vijati, rudarji so si morali radi pomanjkanja
prostora na ravnini postavljati svoje hišice po
hribih. Stara birokratična nemška Avstrija ni
imela denarja, da bi odpomogla tej kvarlji-
vosti.

Dolžnost države je,

da bode postavljala male hišice s par stano-
vanji in da te hišice ne bodo kar na kup
spravljene, kar bi potem na vzgojo otrok ni-
kakor dobro ne vplivalo. Takim delavskim
hišicam naj bi bil pridejan za vsako družino
posebej en vrtič, kot je to že izvedla železniška
uprava s prav zadovoljivim uspehom. Tu v
takih hišah ne bodo družine v tako gostem
medsebojnem stiku. V vrtiču bode skrbela
gospodinja za red in lepoto in tako dala svo-
jemu možu-delavcu prostorček, kjer se bo ob
prostem času odpočil. Lepo stanovanje z vr-
tičkom mu bo tvorilo pravo malo kralje-
stvo. Otroci se bodo razvijali pod vednim nad-
zorstvom staršev. Zadovoljnost se bo priselila
v družino. Le te bodo dale državi trajno in
zanesljivo moč, telesno in moralno zdrav na-
raščaj ter tako mnogo pripomogle k razvoju
in procvitu države, posebno pa take, kot si
jo predstavljamo v svobodni in demokratični
Jugoslaviji. Zvonimir.

Društvo »Dr. Janez Ev. Krek« razpošilja
okrožnico s prošnjo za prispevke, ki jih rabi
za vzdrževanje Krekove hiše, ki je postala
narodna last z vsem, kar je ostalo po njem
kot spomin, ki bo v bodoče časten vsakemu
Jugoslovancu. Mnogo jih bo, ki niti ne vedo,
da društvo deluje. Ko so nabirali darove za
spomenik, je stopilo društvo v ozadje, da ni
motilo te akcije. Sedaj pa mora skrbeti za to,
da se ohrani hiša v dobrem stanu, ker je na-
menjena v to, da postane zanimiv muzej za
naše osvobođenje in osamosvojitve. — Opo-
zarjamo vse činitelje, posebno denarne zavode,
na to okrožnico, kateri je priložena tudi poš-
na položnica, da se ji odzovejo v obilnem šte-
vilu in s tem postanejo sograditelji muzeja
jugoslovanske samostojnosti.

časa mrtva. V svojo sobo sem vstopil sam, pol
blazen od bolesti in utrujen, zgrudil sem se
na stol, brez misli, da, brez moči, da se pre-
gibam. Bil sem le še tresoča se, mučena ma-
ska svojega jaz, duša moja le krvaveča rana.
Stari moj sluga Prosper, ki mi je poma-
gal, ko sem polagal Julieto v krsto in jo kin-
čal k zadnjemu spanju, vstopi brez šuma in
vpraša: »Noče li gospod kaj jesti?«

Brez besedi sem odkimal »ne«.
Boječe je nadaljeval: »Prav ni tako. Go-
spod še tudi zbolil. Smem li gospodu pomagati
v posteljo?«

Rekel sem mu: »Ne, pusti me.«
Odšel je.

Koliko ur je minilo, ne vem. O, kakšna
noč! Kakšna noč! Mrzlo je bilo; ogenj v peči
je ugasnil in veter, ledeni veter, ki je po za-
mrznjeni ravnini bril, je grozeče in strašno
stresal okna.

Koliko ur je preteklo? Brez spanca sem
sedel, uničen, široko odprtih oči, mrtvega,
brezmočnega telesa, od obupa topega duha.
Kar zadoni veliki zvonec ob vhodnih vratih;
veliki zvon v hišni veži zvoni!

Stresem se, da je stol pod menoj v ne-
varnosti. Resen, težak glas doni po zraku, ka-
kor skozi prazno poslopje. Obrnem se in po-
gledam na uro. Dve zjutraj je. Kdo naj zdaj
pride?

Divje udari zvon še dvakrat. Posli se, o
tem ne dvomim, ne upajo vstati. Vzajem

Vevško delavstvo.

Krvava vojska, ki se je vodila v smi-
slu nemških usuznjevalnih načrtov, je hva-
la Bogu, končana. Padel je pruski milita-
rizem, padel pa tudi oholi nemški birokrat-
tizem. Vstale so nove države, polne nove
življenjske sile in vseh pogojev za bodo-
čnost. Vstala je naša ljubljena Jugoslavija
in nam prinesla tako zaželeno svobodo,
kakršno nam je tolikokrat opisal blago-
pokojni dr. Krek.

Niso pa še padli težki okovi nemškega
kapitalizma, ki v svoji brezmejni neusmi-
ljenosti oklepa naše pošteno delavstvo.
Žalosten pa resničen dokaz za to je delav-
stvo vevške papirnice.

Cene papirju so za časa vojske posko-
čile skoro neverjetno. Tovarne za papir so
zvišanje cen utemeljevale vedno s tem, da
so še zelo povišale cene surovinam, pose-
bno visoko pa so se povišale delavske pla-
če. Res so se povišale cene raznim suro-
vinam, niso se podvojile, plače delavstva
pa so ostale iste. Neverjetno je, kako je
kapitalizem med vojsko deloval, kako la-
gal na škodo kupovalcem in kako je grdo
in neusmiljeno tlačil in stradal ubogo de-
lavstvo. Država je to videla, pa stara, bi-
rokratska Avstrija, katere glavni kolovodje
so bili največkrat degenerirani plemiči,
popolnoma odvisni od bogatih kapitali-
stov, ni storila prav nič za delavstvo, ra-
zen da je v slučaju kakih krušnih gibanj
poslala nad delavstvo mrzlega kruha v ob-
liki krogelj in bajonetov. Niso oproščali od
vojaščine kmetov, da bi nam pridelali kru-
ha in drugih živil, tirali so jih pod ogenj in
nož naših bivših sovražnikov. Oproščali pa
so od vojaščine v najbolj mogoči meri de-
lavstvo, ker so s tem pomagali kapitalu
še do večje moči, delavstvo pa ukovali v
trde verige jerobstva in stradanja. Ene so
uničevali na bojnem polju, druge pa ne na
manj okruten način v službi brezsrčnega
kapitala.

Le pogledite to vevško delavstvo in pri-
trdili mi boste, da niso manj trpeli kot vo-
jaki na bojnih poljanah. To delavstvo je
vsled pomanjkanja posebno v zadnjih voj-
nih letih in še danes neizbrisno zapisano

Guy de Maupassant:

Boleč obraz.

(Konec.)

Nadaljeval je: Povest je zelo enostavna.
Julietta je trpela nekaj časa na resnih srčnih
afekcijah. Vedeli smo, da je prizadeti organ²
težko bolan in smo bili pripravljeni na naj-
hujše.

Nekega dne so mi jo prinesli mrzlo, brez
življenja, mrtvo v hišo. V vrtu je padla na tla.
Zdravnik je izjavil, da je preminula. Čul sem
pri njej en dan in dve noči; sam sem jo polo-
žil nato v krsto in jo spremil na pokopališče,
kjer naj se pokoplje v našo rodbinsko rakev.

Moja volja je bila, da jo pokopljejo z
vsem kinčem in nakitom, z verižicami, prsta-
ni, z vsemi darovi, ki jih je kdajkoli dobila od
mene, v njeni prvi plesni obleki.

Sami si lahko mislite, v kakšnem stanju
telesa in duše sem prišel domov. Na svetu
sem imel le njo — moja žena je bila že dolgo

¹ Afekcija od latinske besede »affectio«: razburjenje ali sprememba telesnega oziroma duševnega stanja; v zdravstvu vsak vtis na telo, posebno bledno vznemirjenje. V našem slučaju: srčna napaka.

² Organ označuje več predstav. V našem slučaju: del telesa in sicer srce.

svečo in grem sam doli. Malo je manjkalo,
da nisem pred vrati bojazljivo vprašal:
»Kdo je?«

Svoje slabosti sem se le precej sramoval
in sem počasi odpiral težko ključavnico. Srce
mi utripa: Bal sem se. Hitro odprem vrata
in zagledam v temi pred seboj belo postavo,
fantom,¹ ki stoji pred menoj.

Odskočim, v strahu otrpnem — in jec-
ljam: »Kdo... je to?«

Glas mi odgovori: »Jaz, oče!«
»Moja hči?«

Mislil sem, da sem zblaznil in se izpod-
taknem pred prikaznijo, ki vstopi, umikam se
pred njo in napravim, da jo preženem z roko
kretno, katero ste pri meni zapazili, kretno,
ki je ne morem več opustiti.

Prikazen je jecljala: »Ne boj se, oče,
nisem bila mrtva! Prstane so mi hoteli ukra-
sti; prst so mi odrezali; kri je tekla in me je
zopet oživila.«

In videl sem, da je polita s krvjo.
Zgrudim se na tla, jokam, stokam.

¹ Fantom ali fantazma: živahna postava, navidezna podoba, strah, prikazen, senca, sen-
čne podobe. Fantomist in fantasmatist: sanjač,
tak, ki vidi strahove, razlagalec sanj. Fantas-
niagonija: Navidezno čaranje; umetnost z zr-
cali, z dimom itd. ustvarjati človeške pri-
kazni.

hيرانju in gotovi smrti. Le nagla in izdatna pomoč more še rešiti te uboge žrtve nemškega kapitalizma in nesrečne vojne nagle smrti.

V nedeljo, dne 10. t. m. se je vršil v Dev. Mariji v Polju sestanek delavstva papirnice v Vevčah, ki je bil zelo dobro obiskan. Ker je bil poslanec Gostinčar nujno odpoklican iz Ljubljane, ga je nadomestoval Ivan Gostinčar, ki je orisal pomen svobodne Jugoslavije za delavstvo. Na izmučenih in sestradanih delavskih licih se je videlo, da je delavstvo zelo radostno na srečni osvoboditvi jugoslovanskega ljudstva.

Po tem govoru se je vnel živahen razgovor o delavskih razmerah v vevški papirnici in se je slednjič sklenilo, da se po poslancu Gostinčarju vroči Narodni vladi SHS v Ljubljani spomenica sledeče vsebine:

Narodna vlada SHS v Ljubljani!

Uljudno podpisano delavstvo vevške papirnice je sklenilo na svojem sestanku dne 10. t. m. našo Narodno vlado SHS v Ljubljani naprositi nujne pomoči v svojem nepopisnem obupnem položaju.

Plače delavstva so danes sledeče: moški delavci povprečno 3 K in 1 K draginjske doklade, to je štiri krone dnevno; delavke 2.40 K in 1 K draginjske doklade, to je 3 K 40 v dnevno. Prazniki in nedelje se ne plačujejo. Umevno je, da se s takim zaslužkom ne da preživljati niti ena oseba, kaj šele družina.

Vse se veseli v lepi naši domovini svoje lepe zlate svobode izpod trdega nemškega jarma, mi pa tičimo še vedno v trdih kleščah nemškega kapitalizma in v svobodni Jugoslaviji po okrutnosti in brezsrčnosti nemške kapitalistične podjetniške družbe stradamo. Lačni smo in raztrgani; pomagajte nam in osvobodite nas neusmiljenega nemškega kapitala.

Našo Narodno vlado SHS v Ljubljani uljudno prosimo:

1. Država naj prevzame papirnico v svojo upravo;

2. takoj naj se poviša delavska plača za 100 odstotkov; ravnotako naj se po-

Ko zberem nekoliko svoje misli, preveč prestrašen, da umevam v celoti strašno srečo. jo popeljem v svojo sobo, kjer jo posadim v naslonjač; pozvonim nato svojemu slugi Prosperu dolgo in močno, da zaneti ogenj, da preskrbi bolnici pijače in da poišče pomoči.

Mož vstopi, zagleda deklico, v hipu strahu in groze široko zazija in se zgrudi trd in mrtev na tla.

On je odprl raket, pohabil mojega otroka in je nato hitro odšel, ker ni mogel prikriti sledov svojega ropa. Krste ni niti položil več na prejšnje svoje mesto, ker je vedel, kako da mu zaupam in da je varen proti vsakemu sumu.

Gospod, vidite, da smo zelo nesrečni ljudje.

Obmolnil je. Noč je prišla in zagnila samotno, žalostno dolino v temo. Tajnostni strah se me je polastil, ker sem sam pri teh posebnih bitjih; pri njej, ki je vstala iz groba, pri starcu s strašno kretnjo.

Ničesar nisem mogel reči. Mrmral sem le: »Kakšen strašen doživljaj!»

Cez eno minuto sem pristavil: »Mislim, da postaja hladno. Odhajajmo!»

Vrnili smo se v hotel.

viša za 100 odstotkov akordno delo in draginjska doklada;

3. prazniki naj se plačujejo;

4. uredi naj se osemurni delavnik tako, da se bo delalo v treh skupinah;

5. obolelemu delavstvu naj se za časa bolezni izplačuje draginjska doklada;

6. delavstvo naj dobiva zopet premog iz tovarne, kakor ga je dobivalo preje;

7. uredi naj se aprovizacija;

8. samo delavcem naj se oddaja tovarniško zemljišče za obdelovanje v najem, ne pa osebam, ki niso v delavni zvezi s tovarno.

Prepričani smo, da bo naša Narodna vlada SHS v Ljubljani uvidela našo veliko bedo, priznala naši prošnji nujnost in jo takoj rešila v korist nas, zvestih in zavernih jugoslovanskih delavcev vevške papirnice.

V Vevčah, dne 10. nov. 1918.

Delavstvo vevške papirnice.

.....

Prepričani smo, da ta spomenica dovolj jasno označuje vso veliko bedo vevškega delavstva in da bo Narodna vlada SHS v Ljubljani nujno storila vse, da reši to delavstvo okrutne nemške roke. Ig.

Pogreb avstrijske poslaniške zbornice.

Dne 12. novembra 1918 je imela poslaniška zbornica državnega zbora svojo zadnjo sejo; gosposka zbornica, ta stara coklja vsakemu pokretu in napredku, je pa tako ljubljena, da je sploh prenehala. Zdaj pokapani državni zbor je imel svojo prvo sejo 29. aprila 1861, zadnjo 12. novembra 1918; živel je torej 57 let, 6 mesecev in 18 dni. Prvi predsednik poslaniške zbornice je bil dr. Franc Hein.

Državni zbor je štel 203 člane. Vanj niso prišli poslanci iz Ogrske, z Erdeljskega in iz Hrvatske: 140 jih je manjkalo. Leta 1863. se je posrečilo, da so pregovorili 26 poslancev velike kneževine Erdeljske, da so prišli na Dunaj. Pričeli so takrat razločevati med širšim in ožjim državnim zborom. Kadar so bili pri sejah navzoči erdeljski poslanci, so razglasili širši državni zbor, ki je sklepal za celo monarhijo, če so pa šli erdeljski poslanci iz zbornice, je zboroval ožji državni zbor, ki je bil kompetenten za neogrške dežele.

Igračka ožjega in širšega državnega zbora ni trajala dolgo. Leta 1865. so razpustili erdeljski deželni zbor, ki je bil izvoljen po Schmerlingovem potentu. Sklicali so nov erdeljski deželni zbor, ki so ga izvolili po postavi iz leta 1791. Mažari so dobili v njem večino in so sklenili leta 1867., da se erdeljski deželni zbor razpusti in Erdeljska pridruži Ogrski.

Postava izdana 21. decembra 1867. je izrekla popolno ločitev dežela ogrske krone. Skupne zadeve: armada, mornarica, carina, se je nakazala delegacijam. Dne 2. aprila 1873. so odpravili volilno pravico deželnih zborov voliti državne poslance in se je določilo, da se volijo državni poslanci: 353 jih je bilo, direktno.

Postava s 17. junija 1896 je uvedla takozvano peto kurijo, v kateri so volili 72 poslancev po načelu splošne volilne

pravice. Zbornica je toraj štela 425 poslancev. Meseca majnika 1907 izvoljeno poslaniško zbornico so razpustili 1. 1911. in izvolili meseca julija 1911 novo zbornico, ki je imela 12. t. m. svojo zadnjo sejo.

Stürgkh po izbruhu svetovne vojske poslaniške zbornice ni več sklical. Vladali so generali, birokracija in denuncianti. Za navadno, nedolžno besedo so pri nas v Ljubljani na strelišču ob Dolenjski cesti streljali ljudi! Ne bomo pisali o preganjanjih, ki jih je pretrpel naš oče dr. Krek, ko mu je šlo za glavo. O, grdi, grozni in strašni so bili tisti časi, ko je razsajala in divjala vojaška nagla sodba, ker nočemo, da se duhovi razburjajo, marveč moramo delati najodločnejše za to, da se strnejo vrste vseh dobrih ljudi, tudi tistih, ki so bili zapeljani po bleščečih imenih ljudi, kateri so zdaj politično mrtvi in ki so zagrešili veliko krivdo, da so blatili našega rajnega genija dr. Kreka hujše, kakor katerega koli političnega nasprotnika v najhujših domačih vihratih in bitkah pred svetovno vojsko. Slovenci smo, hvala Bogu, politično tako dozorili v hudih časih, da korakamo v velikih trenutkih sedanje svetovne politike v strnenih vrstah. Zmagal je dr. Krekov duh, njegova politika je triumfirala. Duh spravljalivosti in krščanske ljubezni nas mora zdaj voditi, ko živimo v svobodni Jugoslaviji. Če je tudi zmagal in triumfiral dr. Krekov duh, ne prezrimo in ne pozabimo, da je bil dr. Krek predvsem katoliški politik, najponižnejši v vzvišenem stanu, ki je nositelj in predstavitelj in učitelj ponižnosti in krščanske ljubezni, v duhu, ki je tudi temelj demokraciji. Je že tako: kar je lepega, ljudskega v reklih sedanje demokratične dobe, ima svoj izvor v nauku Njega, Boga človeka: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.

Svet se preosnavlja v republike. V njih bomo veljali katoličani: tudi katoliški Slovenci toliko, kolikor bomo vredni in kolikor bomo delali. Če veje v novih državnih stvorbah tu in tam krščanskemu svetovnemu nazoru nasproten duh, nas mora to tembolj vzpodbujati, da strnemo svoje vrste in poučeni po skušnjah najžalostnejših, tudi potrebnih časov našega notranjega političnega življenja, delamo velikopotezno, ljudsko, demokratično politiko, prevevamo skozi in skozi z duhom krščanske pravičnosti in ljubezni. In taka bo naša politika, ker drugačna biti ne more. Svobodna kritika med nami, toda pri svobodni kritiki med ljudmi enake duše upoštevajmo, da kolikor toliko nevede in nehoti tudi vsaka kritika pretirava, toda vsaka kritika je upravičena, ker se brez vzroka ne pojavlja. Nikdar več tiste dobe, ko se je vsaka kritika smatrala takorekoč za izdajalstvo do stranke, dasi so imeli kritiki vedno le namen, da izboljšajo reči, katere so se zdele njim ne ravne. Nihče ni kritike tako cenil, kakor naš rajni dr. Krek, ki jo je znal dostikrat umetno izzvati.

Ne bojimo se za našo stvar v naši Jugoslaviji. Slovensko svečeništvo se je prvo otreslo spon, v katere je ukovala katoliško duhovščino prosvetljena ponemčevalna doba Jožefa II. Habsburg Lothringen. Imamo, hvala Bogu, svetne katoliške inteligence toliko, kolikor jo drugi narodi v primeri z nami nimajo, imamo po-

litično zavedno delavstvo, kmete, imamo v Orlu organizirano mladino, ki se že krepko giblje in odhaja, ko se je vrnila iz strelskih jarkov, na delo med ljudstvo, imamo v podrobnostih izdelano našo slovensko katoliško izobraževalno organizacijo, ki tudi med vojsko ni zaspala in je delala, če ne povsod, v več krajih, kakor se sploh misli, kar smo izvedeli, ko je umrl oče naše moderne s. k. dr. Krek, imamo skoraj popolno, četudi začasno razcepljeno, zadružno dr. Krekovo organizacijo. Takozvane kulturne bojne igrače, katere višja moč vedno uniči: kje so kulturni bojniki! ko papeštvo še vedno liki skala trdno stoji! nas čisto nič ne vznemirjajo. Ponosni smo lahko na svoje delo, ki smo ga zgradili slovenski katoličani — in ne spimo! V strnenih vrstah korakajmo!

Po Stürgkhovi smrti so sklicali državni zbor v majniku 1917 v XXII. sezijo; 30. majnika 1917 je bila seja: zgodovinska; takrat so podali po dr. Krekovi iniciativi jugoslovanski poslanci zgodovinsko majniško deklaracijo. V Jugoslovanskem klubu je zgradil naš dr. Krek s svojim zvestim prijateljem dr. Korošcem temelj državi troedinega naroda SHS. Zadnja seja poslaniške zbornice dne 12. novembra t. l. je bila v sedanji seziji 95. Gosposka zbornica je imela 24. oktobra svojo zadnjo sejo: 39. Legislativno periodo, ki bi se morala zaključiti julija 1917, so podaljšali do konca 1918, katerega ni pričakala.

Državni zbor je umrl. Z njim je padel ponemčevalni, pomažerejevalni sistem, ki je dočakal dobo 57½ leta.

Jugoslavija in ženstvo.

(Iz predavanja Ivanke Klemenčič v Katoliškem društvu za delavke v Ljubljani.)

Silni dogodki zadnjega časa zahtevajo, da zavzame nasproti njim svoje stališče tudi slovensko krščansko misleče ženstvo. Bistveno to stališče ne more biti drugačno, nego stališče celokupnega naroda: Iz celega srca, iz cele duše pozdravljamo tako nenadoma vzišlo solnce naše narodne svobode, naše narodne združitev; v ljubezni se klanjamo novorojeni Jugoslaviji, skupnemu domu Slovencev, Srbov in Hrvatov; obečamo ji zvestobo, obečamo posvetiti ji najboljše moči. In to je glavno.

Domovina bo sedaj potrebovala v prvi vrsti pridnih rok, skrbnih src in umnih glav. To je najdragocenejši narodni kapital; čim večji bo ta kapital, tem boljše in hitrejše se bomo mogli urediti v svoji hiši. Vsak je dolžan, prispevati k tej glavnici ves svoj delež brez omejitev, z navdušenjem. Saj gre za to, da si postavimo trden pa tudi prijeten in udoben dom za najdaljnjo bodočnost. In tu čakajo jugoslovansko in posebej slovensko ženstvo velevažne naloge.

Duša in glavna notranja opora vsakega doma je ženska. Pravega doma si brez ženske niti misliti ne moremo v hiši, ki je ne urejuje ženska roka, je mrzlo in pusto, tam ni dobro biti. Kar pa velja v malem, velja tudi v velikem; kar velja za posamezni dom, velja tudi za veliki skupni dom: državo.

Doslej so urejali države le moški in jih postavili na dva temelja: na brezobzirno silo in moč in na mrzlo, preračunljeno sebičnost. Ta dva temelja sta sedaj drug drugega izpodnesla in podrla. Človeštvo si mora zgraditi novo hišo na novih temeljih. Ta hiša naj ne bo več trdnjava, grad z ječami in oboroženimi hlapci, marveč miren in prijazen dom za vse. To se nam bo pa posrečilo le z združenimi močmi, s sodelovanjem tudi ženskega dela človeštva. To spoznavajo in priznavajo sedaj po vsem kulturnem svetu in sam Wilson, ta danes največji mož na svetu, se je izrekel za sodelovanje ženske v zakonodaji. Vse novo, ustanovljene narodne države nekdanje avstro-

ogrske monarhije so v svojih proklamacijah zagotovile ženskam volilno pravico. Narodno veče v Zagrebu se v tem oziru še ni izreklo, a upamo, da se ne bo dalo osramotiti od drugih nepomembnejših držav.

Če si je v teh velikih in težkih časih katero ženstvo zaslužilo zaupanje svojega naroda, potem naše slovensko, pa tudi srbsko in hrvatsko ženstvo. Mnogi naši odlični politiki so se že izrekli za žensko volilno pravico; zanjo je bil tudi dr. Krek. Trdno smemo upati, da nam že prva jugoslovanska ustava prinese neomejeno žensko volilno pravico. Ako bi se pa to proti vsemu pričakovanju ne zgodilo, potem povemo že danes, da si bomo znale ženske besedo v državi priboriti.

Saj nam pri tem v resnici ne gre za zabavo, za političen šport; ampak ženske smo v dno duše prepričane, da je naša beseda v zakonodaji nujno potrebna; vemo, da merijo moški v postavljajoč čevlji le po svoji nogi, zato nam ženskam ne more biti prav; vemo, da več oči več vidi; sploh pa kratko in malo ne gre, da bi se postavile, ki živo zadevajo tudi nas, delale brez nas. V svobodni domovini hočemo biti svobodne in polnopravne državljanke. Ker le v svobodi se more razviti vsaka osebnost do skrajnih mej, le v svobodi rastejo celi ljudje, cele žene. In teh bo domovina nujno potrebovala.

Človek raste s svojimi večjimi cilji, pravijo Nemci. Tudi me se nočemo več izgubljati v malenkostnih željah, opravih in ciljih; nočemo več biti sužnje mode in malenkostnih navad: opravljanja, medsebojnega zavidanja in nespametnega tekmovanja za moško prijaznost. Hočemo velikih, splošno koristnih nalog in ciljev, hočemo daljnih vidikov. Hočemo splošno in enako volilno pravico tudi zase!

In vemo, zakaj to hočemo. Predvsem zato, da rešimo in dvignemo žensko čast iz blata, v katerega jo je pogreznil moški zakonodajalec: V Jugoslaviji ne sme biti belih suženj! Jugoslavija se ne sme rediti od sramote svojih najbednejših hčera, kakor se je redila gnijala Avstrija in se redi žal toliko drugih držav. V Jugoslaviji ne sme biti koncesionirane obrti sramote, ne sme biti takojmenovanih tolerančnih hiš, v katerih je ženska prikovana na svojo sramoto, kakor nekdanji zločinci na galejah; ne sme biti tistih gnusnih gnezdišč greha, iz katerih se širi npravna in telesna kuga na vse strani.

V Jugoslaviji ne sme biti reglementirane prostitucije!

V Jugoslaviji moramo dvigniti na ščit novo etiko, novo npravnost, ki se popolnoma krije s krščansko etiko, s krščansko npravnostjo: da živita tako žena kakor mož pred zakonom zdržno, čisto. To načelo se mora uveljaviti v vsej javni vzgoji, v obrtnem in policijskem redu. Ako je kaznjiva ženska, ki za denar prodaja svojo čast, je enako kaznjiv moški, ki jo kupuje. Ako se mora internirati spolno bolna ženska, se mora enako zgoditi tudi s spolno bolnim moškim. Načelo enotne morale mora prodreti na celi črti. V bodoče mora biti izključeno, da bi pošteno, nedolžno dekle v zakonu postalo žrtev moža, ki se je valjal v vseh umazanostih tega sveta.

Vzgojiti moramo nov rod, ki bo res nov in čist. A za sedanji, po veliki večini že izkvarjeni rod si pomagajmo z zdravstvenimi in socialno-dobrodelnimi odredbami in npravami: Za bolne obojega spola obvezno brezplačno zdravljenje, za padle ženske najboljševalnice s posredovanjem dela in služb, za nepopolnopravne prisilne delavnice. V bodoče se mora vsako dekle iz vsega početka pripraviti za pošten pridobitni poklic. Ženske plače se morajo uravnati tako, da se bo dalo z njimi živeti; potem bodo postala dekleta, ki bi se prodajale za denar, tako redka izjema, da se javnosti z njimi ne bo treba pečati. Ženska bo stala trdno na svojih lastnih nogah in znala varovati svojo čast in dostojanstvo. A npravno zdravo ženstvo je eden prvih pogojev za zdrave družinske razmere; te so pa temelj narodu in državi. Gre nam torej za velike reči.

Pa še druge zahteve hočemo ženske uveljaviti v prihodnji jugoslovanski zakonodaji. Staremu, krutemu nasilniku alkoholu, ki je kriv toliko ženskega gorja, moramo v Jugoslaviji napraviti konec ali pa njegovo oblast tako omejiti, da ne bo mogel več škodovati — kakor je zahteval Wilson glede nemškega mili-

tarističnega nasilnika Viljema. Doli z vsemi nasilniki, doli tudi z alkoholom! Dovolj nas je trpinčil, dovolj poniževal, tudi njegova mera je polna. Na vsak način se mora prepovedati vsako žganje, posebno pa špirit, zastrupljalec revnejšega ljudstva. V Jugoslaviji mora imeti vsak človek dovolj kruha in mesa, da mu ne bo treba iskati nadomestila v žganju. Gorje Jugoslaviji, ako bi iz ozirov na korist proizvajalcev in krčmarjev ter zaradi lastnega dobička pustila stvari pri starem! To ne bi bilo dostojno naše domovine, ki je odkupljena s tolikimi žrtvami. — Pa tudi uživanje vina in piva se mora s primernimi določbami obrtnega reda kolikor mogoče omejiti. Gostilne naj bodo za to, da potrebni dobi okrepila, ne pa, da so shajališča za razuzdane in pijance.

(Konec sledi.)

Izdajatelj in odgovorni urednik Mihael Moškerc.
Tisk Katoliške Tiskarne.

Naročajte „Našo Moč“!

Sorbenje, garje, lišaj, hraste. Najzanesljivejšo sredstvo proti temu je „PARATOL“ domače mazilo. Ne maže, je brez duha, torej tudi čez, dan uporabno. Velik lonček K 5 — dvojni lonček K 9. — PARATOL — PRAŠEK varuje občutljivo kožo. Skatija K 3. — Oboje se dobi proti predplačilu ali povzetju pri PARATOL delavnici lekarnarja ULMER Budapešta VII-21. Rózsá-utca 21.

Ustanov. l. 1893. Ustanov. l. 1893.
UZAJEMNO PODPORNNO DRUŠTVO V LJUBLJANI
registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Dovoljuje članom posojila proti poroštvu, zastavi življenskih polic, posestev, vrednostnih papirjev ali zaznambl na službene prejemke.

Vračajo se posojila v 7½, 15 ali 22½ letih v odsek ali pa v poljubnih dogovorjenih obrokih.

Kdor želi posojila, naj se obrne na pisarno v Ljubljani, Kongresni trg št. 19, ki daje vsa potrebna pojasnila.

Zadruga sprejema tudi hranilne vloge in jih obrestuje po 4½%.

Društveno lastno premoženje znaša koncem leta 1915 519.848,40 kron. Deležnikov je bilo koncem leta 1915 1924 s 15.615 deleži, ki reprezen tujejo jamstvene glavnice za 6.089.850 kron.

Gospodarska zveza
centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani, reg. zadr. z o. z.

Stalna zaloga poljedelj. strojev:
motorjev, mlatilnic, viteljev, slamo- in reporeznic, brzoparilnikov, plugov, bran, čistilnikov i. t. d.

Prodaja:
umetnih gnojil, kolonijalnega in špacerijskega blaga ter poljskih pridelkov.

Zaloga:
pristnega domačega in ogrskega vina, žganja i. t. d.

Lastna izdelovalnica in prekajevalnica klobas. - Lastna zeljarna.